

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลือกรูปแบบทางสังคมของบุคคล คือการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายสถานะภาพทางสังคมของสมาชิกไปสู่สถานะภาพที่สูงขึ้นหรือต่ำลง สมาชิกของสังคมได้เห็นพ้องกันในการจัดลำดับความสูงต่ำของสถานะภาพดังกล่าว มาตรการที่แสดงความสูงต่ำของสถานะภาพ เช่น สักขะอาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ฐานะทางครอบครัว ลักษณะการบริโภค ที่อยู่อาศัย เกียรติยศ และสิทธิพิเศษต่าง ๆ เป็นต้น การที่สมาชิกในสังคมจะมีการเลือกรูปแบบทางสังคมมากขึ้นและสูงต่ำเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับโครงสร้างสังคมด้วย สังคมมีระบบชนชั้นปิด โอกาสในการเลือกรูปแบบมีไม่มาก แต่หาสังคมที่เปิดโอกาสให้บุคคลแข่งขันเพื่อได้สถานะภาพทางสังคม ประชากรก็จะมีการเลือกรูปแบบทั้งสูงขึ้นและต่ำลงตามความสามารถ สังคมจะเจริญก้าวหน้าบุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น

ในประเทศที่มีการขยายตัวในคานอาชีพ เกิดอาชีพใหม่ ๆ ที่ยกสถานะภาพของคนบางกลุ่มขึ้นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของสังคม อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมอุตสาหกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในคานอาชีพ เศรษฐกิจและแรงงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งสิ้น ประชากรมั่งคั่งขึ้น มีการศึกษาดี มีการกินดีอยู่ดี และทำให้ประเทศอยู่ในภาวะมั่นคง เป็นการยกระดับสังคมโดยรวม และในทางกลับกัน ประเทศที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่อุตสาหกรรมหรือเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ไม่มีการขยายตัวในคานอาชีพ ความแตกต่างระหว่างสถานะภาพและชนชั้นยังมีมาก นอกจากจะทำให้เกิดความชะงักงันในทางเศรษฐกิจแล้ว ยังทำให้เป็นปัญหาในการพัฒนาประเทศและการปกครองอีกด้วย

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบปัญหาดังกล่าว ลักษณะทั่วไปของอาชีพไม่ตายตัว มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การอุตสาหกรรมน้อย มีความแตกต่างระหว่างชนบทและเมือง ดาวชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพที่เปลี่ยนแปลงยาก จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า ประชากรไทยในชนบทมีการเลื่อนฐานะทางสังคมหรือไม่เพียงใด และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการเลื่อนฐานะทางสังคมของบุคคล และบุคคลที่เลื่อนฐานะทางสังคมนั้น จะมีลักษณะทางสังคม ประชากร แตกต่างจากผู้ที่ไม่มีการเลื่อนฐานะทางสังคมหรือไม่เพียงใด

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษาการเลื่อนฐานะทางสังคมในที่ต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงในลักษณะและสถานะทางอาชีพของครอบครัว โดยถือเอาอาชีพของหัวหน้าครอบครัวเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงหรือเลื่อนฐานะทางสังคมของบุคคลใด ๆ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของอาชีพนั้น ๆ ภูมิหลังของครอบครัว เช่น สถานะทางสังคมของครอบครัว การศึกษา และอาชีพของบิดา การศึกษาของบุคคลนั้น การติดต่อกับสังคม เช่น การขายถิ่น การติดต่อกับเขตเมือง ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดดังนี้

ก. ลักษณะการถ่ายโอนอาชีพบิดามาสู่มบุตร

ก่อนจะพูดถึงลักษณะของการเลื่อนฐานะหรืออาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะพิจารณาเรื่องเบื้องต้นแรกเสียก่อน นั่นคือลักษณะการเลื่อนฐานะทางสังคมของบุคคลจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญอันแรกคือ ลักษณะของอาชีพนั้น ๆ เองว่าจะมีการถ่ายโอนอาชีพจากบิดามาสู่มบุตรเพียงใด แต่ก่อนนั้นพบว่าลักษณะการสืบทอดของอาชีพนั้นมีความสำคัญต่อการเลื่อนฐานะมาก แต่ปัจจุบันนี้พบว่า การถ่ายโอนอาชีพของบิดามาสู่มบุตร เกี่ยวข้องกับการเลื่อนฐานะทางสังคมระหว่างสองชั่วอายุคน^๑ กล่าวคือ โอกาสในการเลื่อนฐานะของบุตรจะมีมากน้อยเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะการถ่ายโอนทางอาชีพและสถานะทางสังคมของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตาม ในประเทศตะวันตกสมัยนี้อาชีพของบิดามีความสำคัญปานกลางในการเป็นตัวกำหนดอาชีพของบุตร หรือจะพูดว่าการสืบทอดทางอาชีพจากบิดาไปสู่บุตรนั้นน้อยลงกว่าเมื่อสมัยก่อน^๒ การถ่ายโอนสถานะทางอาชีพใน

^๑Seymour Martin Lipset & Reinhard Bendix, Social Mobility in Industrial Society (Los Angeles: A University of California Press, 1960), p. 184

^๒Pitirim A. Sorokin, Social and Cultural Mobility, (New York The Free Press, 1959), p. 418

ทุกกลุ่มอาชีพเป็นไปไม่เต็มที่ ซึ่งสูงที่สุดประมาณร้อยละ ๘๐ ที่ตั้งอยู่ในอาชีพบิดา และ
 ชีค่าสุกร้อยละ ๓ ถึง ๑๐ โดยเฉลี่ยแล้วมีการเลื่อนฐานะขึ้นและลงประมาณร้อยละ ๓๐
 ถึง ๖๐^๓ จากการศึกษามากตามกลุ่มต่าง ๆ ในเมืองมิเนอาโปลิสของ Sorokin กับ
 ลูกศิษย์ของเขา พบว่า การสืบทอดทางอาชีพมีแนวโน้มที่จะลดลง ร้อยละ ๘๖ ของคนรุ่นปู่
 เท่านั้นที่จะมีอาชีพเหมือนบิดา และร้อยละ ๓๘.๕ ของคนรุ่นพ่อจะมีอาชีพเหมือนบิดา
 และเหลือเพียงร้อยละ ๑๐.๖ ของคนรุ่นที่ห้าการศึกษาอยู่นี้ ที่จะมามีอาชีพเหมือนบิดา^๔
 การศึกษาดังกล่าวและการสืบทอดของอาชีพจากตระกูลต่าง ๆ เช่น Mannheim families
 ก็ให้ผลเช่นเดียวกันว่า การถ่ายทอดอาชีพจากรุ่นปู่ทวดมาถึงลูกชายมีร้อยละ ๖๙ และ
 จากรุ่นบิดาถึงบุตรสมัยนี้มีเพียงร้อยละ ๔๖.๕^๕ และจากการศึกษาความเคลื่อนไหว
 ของประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา โดย
 E. C. Young พบว่า อัตราส่วนของชายหญิงที่มีพื้นฐานอาชีพเป็นเกษตรกร แต่ปฏิบัติงาน
 ในอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรม ในปี ค.ศ. ๑๘๐๐ - ๑๘๒๕ มีชายร้อยละ ๖๔ หญิง
 ร้อยละ ๑๓ ในปี ค.ศ. ๑๘๔๐ - ๑๘๕๕ มีชายร้อยละ ๓๕ หญิงร้อยละ ๔๕^๖
 C. Zimmerman ศึกษาเกษตรกรเมืองมิเนโซตา พบว่า ขณะที่ตัวเกษตรกรเองร้อยละ
 ๔๕.๕ มีบิดาเป็นเกษตรกร แต่บุตรชายของเขาที่อายุ ๑๔ ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ
 ๖๓.๙ ที่มีอาชีพทำนา^๗ จากการศึกษาของ D. V. Glass และ J. K. Hall ในอังกฤษ
 และเวลส์ โดยแบ่งอาชีพออกเป็น ๘ พวก สูงค่าลดหลั่นลงไปตามลำดับ บุตรชายที่บิดา

---

^๓Ibid., pp. 418 - 419.
^๔Ibid., p. 421.
^๕Ibid., p. 423.
^๖Ibid.
^๗Ibid.

มีอาชีพอยู่ในกลุ่มอาชีพที่หนึ่ง คือสูงสุดร้อยละ ๓๔.๘ จะอยู่ในชั้นนี้ด้วย และร้อยละ ๑๔.๖ อยู่ในกลุ่มอาชีพรองลงมา และอยู่ในอาชีพที่ต่ำสุดคือกลุ่มที่ ๙ ร้อยละ ๑.๕ ขณะนี้บุตรของคนที่อยู่ในอาชีพต่ำสุดไม่มีสักคนเดียวที่ขึ้นไปในอาชีพสูงสุด และอยู่ในอาชีพเกี่ยวกับบิดาเพียงร้อยละ ๒๙.๘ คนที่มีบิดาอยู่ในอาชีพกลุ่มที่ ๕ หรือเป็นพวกแรงงานที่มีฝีมือที่มีอาชีพเกี่ยวกับบิดาถึงร้อยละ ๔๙.๓ ซึ่งเป็นการสืบทอดทางอาชีพในอัตราสูงสุด อาชีพกลุ่มที่ ๓ พวกนี้เป็นคนทำงานที่ไม่ใช่กำลังภายในระดับสูง สรุปได้ว่า คนที่มีบิดาอยู่ในกลุ่มสูงสุดมากกว่าร้อยละ ๖๐ เลื่อนฐานะลงมาต่ำกว่าบิดา และพวกที่มีบิดาในกลุ่มต่ำสุด มากกว่าร้อยละ ๙๐ เลื่อนฐานะสูงขึ้นกว่าฐานะบิดา จากการศึกษาที่เมืองโอคแลนด์ ของ Bendix & Lipset เป็นการถามถึงคนที่ทำงานและเคยได้ทำมาก่อน แต่ไม่ได้แน่ใจว่าทำมานานหรือไม่ พบว่า ร้อยละ ๖๖ ของบุตรชายที่มีบิดาอยู่ในอาชีพที่ไม่ได้ใช้กำลังภายในอาชีพที่มีสถานะสูง และร้อยละ ๕๘ ได้เคยทำงานที่อยู่ในอาชีพที่ใช้กำลังการระดับต่ำ เมื่อมาถูกกลุ่มคนที่ทำงานในระดับสูง เช่น ผู้บริหารหรือเจ้าของธุรกิจ พบว่า ร้อยละ ๖๖ ของบุตรชายมีอาชีพสูงเช่นเดียวกับ บิดาร้อยละ ๖๒ ก็ทำงานอยู่ในกลุ่มอาชีพประเภทแรงงาน แต่ในพวกที่มีบิดาทำงานด้วยการใช้กำลังภายใน บุตรชายของเขาเพียงร้อยละ ๔๖ ที่ได้

“D.V.Glass & J.R.Hall, "Social Mobility in Great Britain: A Study of Intergeneration Changes in Status", Social Mobility in Britain, D.V. Glass, ed. (London: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1967), pp. 181 - 182

ทำงานในอาชีพที่สูง ๆ ขณะที่ร้อยละ ๗๗ เคยอยู่ในอาชีพเดียวกับบิดา^๕ จากการศึกษาของ Chapman ในประเทศอังกฤษ พบว่า เพียงร้อยละ ๑๐.๕ ของบุตรของพวกแรงงานไร้ฝีมือ เท่านั้นที่ดำเนินอาชีพตามบิดา นอกนั้นทำอาชีพที่สูงขึ้น เช่น ร้อยละ ๓.๖ ทำการคาชาขาย ร้อยละ ๔.๔ เป็นเสมียนพนักงาน ร้อยละ ๒.๔ เป็นพวกทำงานบริหารสาธารณะ ร้อยละ ๖.๔ เข้าสู่อาชีพธุรกิจ และอาชีพที่ต้องใช้ความสามารถหรือฝีมือ^๖ จากการศึกษาของ Perrin เกี่ยวกับสถานะทางอาชีพของบิดาของชายหนุ่มหรือเสียบง ๓,๐๐๐ คน ของประเทศอังกฤษและ Dictionary of National Biography และข้อมูลของ Fritz Maas เกี่ยวกับอาชีพของบิดาของคนที่มีฐานะดี และข้อมูลของ Fisher ในประเทศเยอรมัน เกี่ยวกับอาชีพของคนอเมริกันที่มีชื่อเสียง ๑๔,๐๐๐ คน และ Philipschenko เกี่ยวกับข้อมูลเรื่องอาชีพของบิดา นักวิทยาศาสตร์ นักการศึกษา นักวรรณคดี ศิลปิน และนักร้องชาวรัสเซีย และข้อมูลของ Edwin Clarke และ J. Mckeen Cattell, A. Odin ได้กล่าวออกมาเป็นสาระสำคัญว่า

- ก. ในสังคมตะวันตกสมัยนั้น บุตรจำนวนน้อยที่จะมีอาชีพเดียวกับบิดา ส่วนใหญ่แล้วจะกระจายไปสู่อาชีพอื่น ๆ นอกจากอาชีพพ่อ
- ข. กลุ่มอาชีพในปัจจุบันนี้ประกอบด้วยบุตรของคนจากกลุ่มอาชีพอื่นเป็นส่วนมาก
- ค. กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในสังคมตะวันตกสมัยนี้มีความเกี่ยวข้องกันมาก ไม่แสดงความแตกต่างให้เห็นกระจ่าง
- จ. ยิ่งความเกี่ยวข้องระหว่างอาชีพมีใกล้ชิดกันเพียงใด จะมีการแลกเปลี่ยนโยกย้ายสมาชิกในอุดมมาก แต่ความแตกต่างระหว่างอาชีพมีมาก สมาชิกอาชีพหนึ่ง ๆ ก็จะเปลี่ยนอาชีพไปมาซึ่งกันและกันน้อย^๗

^๕Lipset & Bendix, op. cit., pp. 184 - 185.

^๖Sorokin, op. cit., p. 444.

^๗Ibid., pp. 435 - 440.

การเลื่อนฐานะทางสังคมในระหว่างชีวิตหนึ่ง

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเลื่อนฐานะทางสังคมมักจะแสดงออกในรูปของการเปรียบเทียบอาชีพของตัวหมากรุกไว้ในปัจจุบัน และเมื่อเริ่มต้นเขาสู่วัยแรงงาน จากการศึกษาของ Lipset & Bendix พบว่า คนมักจะเปลี่ยนงานมากกว่าเปลี่ยนอาชีพ และมักจะเปลี่ยนอาชีพมากกว่าย้ายไปอยู่ในชุมชนอื่น^{๑๒} จากลักษณะสามประการของการเลื่อนฐานะทางสังคมของชนชั้น พบว่า คนที่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะหนึ่ง เช่น เปลี่ยนงานก็มักจะเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นด้วย เช่น เปลี่ยนสถานที่อยู่^{๑๓} ในอาชีพแบบแรงงานไร้ฝีมือ มักจะมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าในอาชีพแบบแรงงานชำนาญหรือมีฝีมือ และหากอาชีพปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพเฉพาะและถึงอาชีพปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพมักจะคงที่กว่าพวกทำงานแบบนึ่งโตะ หรือหากประกอบอาชีพส่วนตัว^{๑๔} พวกทำงานแบบเป็นผู้ดำเนินการจัดการหรือเป็นเจ้าของธุรกิจ เป็นพวกที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากหลายอย่างกว่าเพื่อน ร้อยละ ๓๖ ของคนที่เข้าสู่การประกอบอาชีพส่วนตัว มาจากงานที่ใช้กำลังกายหลายชนิดด้วยกัน และประมาณร้อยละ ๓๐ มาจากงานประเภทที่ไม่ใช้กำลังกาย และที่ไม่ใช่การเป็นเจ้าของกิจการธุรกิจ ร้อยละ ๒๐ เท่านั้นที่มาจากเจ้าของกิจการธุรกิจอื่น ๆ ในทางตรงกันข้าม การเปลี่ยนงานภายในระดับอาชีพเดียวกัน พบว่า ๖ ในงานระดับสูง เช่น อาชีพปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ ถึงอาชีพปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ พวกทำงานนึ่งโตะระดับสูง ในพวกเหล่านี้มากกว่าร้อยละ ๖๐ ย้ายกันอยู่ภายในกลุ่มอาชีพเดียวกันนั้น ในหมู่วัยที่เป็นงานใช้กำลังกาย อาชีพที่มีความคงที่

^{๑๒}Lipset & Bendix, *op. cit.*, p. 160.

^{๑๓}*Ibid.*, p. 160.

^{๑๔}*Ibid.*, p. 161.

มีความคงที่ที่สุดคือพวกไซท์กำลังวัยที่มีมือ^{๑๕} จากการศึกษาของ O.M. Mehus ถึงพวกที่จบจากมหาวิทยาลัย Minnesota ปี ๑๙๑๐ - ๑๙๑๕ พบว่า ภายในเวลา ๑๐ ถึง ๑๔ ปี ร้อยละ ๔๗.๕ จะไม่เปลี่ยนอาชีพ และร้อยละ ๓๙.๕ เปลี่ยนหนึ่งครั้ง ร้อยละ ๑๑.๕ เปลี่ยนสองครั้ง ร้อยละ ๕.๖ เปลี่ยนสามครั้ง และร้อยละ ๐.๔ เปลี่ยนสี่ครั้งหรือมากกว่านั้น^{๑๖} และจากการศึกษาผู้ประกันชีวิตของบริษัท Metropolitan Life Insurance Company ของ Dr.L.J. Dublin & R.J. Vane พบว่า คนเหล่านี้เมื่อตอนตามมีอาชีพไม่เหมือนเมื่อแรกประกัน^{๑๗} จากตัวเลขสถิติทางอาชีพของประเทศออสเตรเลียและบาวาเรีย พบว่า ในออสเตรเลีย จากปลายปี ๑๙๐๗ ถึงปลายปี ๑๙๑๐ ร้อยละ ๙.๓๖ ของคนที่ทำงานในเงินเปลี่ยนอาชีพ (รวมทั้งคนเข้าใหม่และลาออกด้วย) ในอาชีพหลักเงินค่าไรนา ป่าไม้มีร้อยละ ๔.๖๔ ในอุตสาหกรรม ข้างมีมือ แรงงานที่มีมีมือร้อยละ ๑๙.๖๔ ในการค้าขาย ขนส่ง มีร้อยละ ๑๓.๙๔ ในพวกวิจิตรวิเศษทำงานบริการสาธารณะมีร้อยละ ๑๓.๕๖ ในกองทัพร้อยละ ๔๔.๖๕ บริการส่วนบุคคลร้อยละ ๑๕.๔๓ และทำงานอิสระส่วนตัวร้อยละ ๓.๖๐^{๑๘} จากการศึกษาคนงานในโรงงานแห่งหนึ่งในเยอรมัน พบว่า คนงานรายจะอยู่ในอาชีพเดิมร้อยละ ๙๕ และคนงานเพียงร้อยละ ๕ พวกที่เหลืออย่างน้อยที่สุดเปลี่ยนอาชีพหนึ่งครั้ง^{๑๙} อีกโรงงานหนึ่งคนงานที่อายุ ๑๔ - ๒๐ ปี ร้อยละ ๖๔.๘ ไม่เปลี่ยน ร้อยละ ๒๖.๘ เปลี่ยนหนึ่งครั้ง ร้อยละ ๘.๙ เปลี่ยนสองครั้ง และคน

^{๑๕}Ibid., p. 164.

^{๑๖}Sorokin. op. cit., p. 425.

^{๑๗}Ibid., p. 425.

^{๑๘}Ibid., p. 426.

^{๑๙}Ibid., p. 425.

งานที่อายุ ๔๑ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๒๐ ทำงานเดิม ร้อยละ ๔๓.๓ เปลี่ยนหนึ่งครั้ง ร้อยละ ๑๖.๘ เปลี่ยนสองครั้ง และร้อยละ ๕.๐ เปลี่ยนสามหรือมากกว่า อีกโรงงานหนึ่ง คนอายุ ๑๕ - ๒๐ ปี ร้อยละ ๓๐.๑ ไม่เปลี่ยนงาน ร้อยละ ๖๕.๕ เปลี่ยนหนึ่งถึงสามครั้ง อายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๔.๓ ไม่เปลี่ยน ร้อยละ ๔๐.๕ เปลี่ยนหนึ่งถึงสามครั้ง และร้อยละ ๑๑.๖ เปลี่ยน ๕ - ๑๐ ครั้ง^{๒๐} จากการศึกษาถึงการเลื่อนอาชีพทางอาชีพในสังคมของประเทศออสเตรเลีย อิตาลี และสหรัฐอเมริกา ของ Broom & Jones พบว่า คนที่เลื่อนฐานะจากอาชีพที่ใช้กำลังกายมาเป็นอาชีพที่ไม่ได้ใช้กำลังกายในเวลาที่ถูกสัมภาษณ์ในประเทศออสเตรเลีย มีร้อยละ ๑๓ ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา มีร้อยละ ๓๑ แต่อย่างไรก็ตามการเลื่อนฐานะลงในอิตาลีก็มีน้อยด้วย ในประเทศออสเตรเลียและประเทศสหรัฐอเมริกา มากกว่าหนึ่งในห้าของคนที่เริ่มงานด้วยอาชีพที่ไม่ได้ใช้กำลังกาย กลายเป็นอาชีพที่ใช้กำลังกาย เมื่อในเวลาถูกสัมภาษณ์ อีกจากการเคลื่อนฐานะที่อยู่ในระดับสูง ทั้งขึ้นและลงในสองประเทศนี้ แสดงถึงการเปลี่ยนอาชีพอย่างรวดเร็ว^{๒๑} จากการศึกษาของ Burge แสดงถึงการเลื่อนฐานะต่ำลง ร้อยละ ๖.๔ ของบุตรของพวกอาชีพปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ ร้อยละ ๕.๔ ของพวกทำงาน ึ่งโต๊ะ ร้อยละ ๓.๖ ของพวกนักธุรกิจ ร้อยละ ๑๐.๓ ของนักบริหาร ร้อยละ ๓.๕ ของข้าราชการกลายเป็นคนงานไร้ฝีมือ และการศึกษาของ Chapman ร้อยละ ๑.๔ ถึง ๖.๓ ของบุตรคนงานทั้งมีฝีมือและกึ่งมีฝีมือ นักธุรกิจ พวกทำงานหนึ่งโต๊ะทั้งหมด กลายเป็นคนงานประเภทไร้ฝีมือ^{๒๒} จากการศึกษาในอเมริกาของ

^{๒๐} Ibid., p. 425.

^{๒๑} Leonard Broom, and Flancaster Jones, "Mobility in Three Societies Australia, Italy & The United States", American Sociological Review, 34:5 (1969), p. 650

^{๒๒} Ibid., p. 447.

Vane & Dublin และการวิเคราะห์ของ J.St.J. Heath ภายในระยะเวลาไม่กี่ปี ระหว่างช่วงประกันชีวิตและตายไปของผู้ประกัน ร้อยละ ๔ ของช่างเขียน ร้อยละ ๗ ของช่างทอเสื้อ ร้อยละ ๑๓ ของช่างไม้ (หรือพวกแรงงานที่มีฝีมือ) กลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือไป^{๒๓} จากการสำรวจในสังคมตะวันตกในสมัย Sorokin พบว่า ลักษณะหนึ่งในสังคมคือ มีการเลื่อนฐานะทางสังคมทั้งในระหว่างสองชั่วอายุ และในระหว่างชั่วอายุ (inter generational & intra generational mobility) อยู่มาก^{๒๔}

ปัจจัยด้านประชากร

ในจำนวนปัจจัยด้านประชากรต่าง ๆ ซึ่งน่าจะมีผลต่อการเลื่อนฐานะทางสังคมของบุคคลได้ คือ ภาวะเจริญพันธุ์ การย้ายถิ่น และความเกี่ยวข้องกับเขตเมือง

ภาวะเจริญพันธุ์ น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลื่อนฐานะทางสังคมของครอบครัวด้วย ตามองจากระบบชนชั้นทางสังคม การที่บุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีลูกน้อย ทำให้สังคมเป็นระบบชนชั้นเปิด และอีกแง่หนึ่ง การเลื่อนฐานะทางสังคมอาจเป็นผลกระทบจากภาวะเจริญพันธุ์ เช่น วิทยุ Social Capillarity ของ Dumont's ที่ว่าเหมือนกับเป็นหางของเหลวที่บางยาวเพื่อที่จะมีแรงดันให้ขึ้นไปสูง เหมือนกับครอบครัวซึ่งต้องเล็กเพื่อจะเลื่อนฐานะขึ้นได้^{๒๕} จากการศึกษาของ

^{๒๓}Ibid., p. 448.

^{๒๔}Sorokin, op. cit., p. 447.

^{๒๕}H. Yuan Tien, "Social Mobility /Fertility Hypotheses Reconsidered An Empirical Study", American Sociological Review, 26:2 (1961) p. 247

Jerzy Berent ในอังกฤษ ขนาดครอบครัวโดยเฉลี่ยจะเพิ่มสูงขึ้นจาก ๑.๕๔ ในพวกอาชีพที่ไม่ใช้แรงงานกำลังกาย และค่อย ๆ เพิ่มเป็น ๓.๕๖ ในพวกอาชีพใช้กำลังกา^{๒๖} ขนาดของครอบครัวของพวกที่มีฐานะทางสังคมสูงขึ้น จะค่อย ๆ ลดลงร้อยละ ๒๕.๘ จะมีบุตรคนเดียว และร้อยละ ๑๔.๕ มีบุตร ๔ คน หรือมากกว่า ขณะที่พวกที่มีฐานะทางสังคมต่ำลง ขนาดของครอบครัวที่มีบุตร ๑ คน มีเพียงร้อยละ ๒๖.๖ และมีบุตร ๔ คน หรือมากกว่ามีถึงร้อยละ ๓๔.๑^{๒๗} ภาวะเจริญพันธุ์เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลื่อนฐานะทางสังคม ในประเทศที่มีการรื้อถอนกรรมกรรมเจริญ ภาวะเจริญพันธุ์จะแปรกลับกันกับรายได้^{๒๘} การศึกษาการเลื่อนฐานะทางสังคมจากประเทศยุโรปตะวันตก คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม เดนมาร์ก สวีเดน และอิตาลี แสดงว่าการเลื่อนฐานะทางสังคมสูงขึ้นและการได้รับการศึกษาดีของเด็กที่มาจากสถานะต่ำ รั้นมาจากครอบครัวเล็กทั้งสิ้น^{๒๙} หลักฐานจากประเทศอิตาลีและประเทศอังกฤษ แสดงว่าการจำกัดขนาดครอบครัวอาจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุตรคนที่มีฐานะสูงโยยสังคม ยังคงรักษาสถานะภาคเค็มไว้ได้ และเด็กที่มาจากครอบครัวใหญ่ในชั้นสูง ๆ ก็มักจะมี การเลื่อนฐานะลง^{๓๐}

^{๒๖}Jerzy Berent, "Fertility and Social Nobility", Population Studies, 5:3 (1952), p. 246

^{๒๗}Ibid., p. 248.

^{๒๘}Lipset & Bendix, op. cit., p. 58.

^{๒๙}Ibid., p. 240.

^{๓๐}Ibid.

ศึกษาในประเทศสวีเดน พบว่า บุตรของช่างฝีมือ คนงาน ข้าราชการ
 อนุญาตให้ได้รับความสำเร็จมักมาจากครอบครัวเล็ก^{๓๑} จากการสรุปของ Dennis H.
 Wrong แห่งมหาวิทยาลัย Toronto ว่า แนวโน้มในความแตกต่างของภาวะเจริญ
 พันธุ์ของอาชีพต่าง ๆ นั้น ในปี ๑๘๖๐ - ๑๘๘๐ คล้ายกับแนวโน้มก่อนปี ๑๘๖๐ หลาย
 ประการ ทุกกลุ่มอาชีพเริ่มจะลดภาวะเจริญพันธุ์ และความสัมพันธ์ในทางกลับกัน
 ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์กับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมก็ยังคงมีอยู่^{๓๒} โดยทั่วไป
 ประเทศที่กำลังพัฒนาอุตสาหกรรม ครอบครัวในเมืองระดับสูง จะเป็นพวกแรกที่
 ต้องการมีครอบครัวเล็ก และเป็นพวกแรกที่เรียนรู้วิธีการที่โดยลงในการคุมกำเนิด
 ต่อมาความต้องการก็วนมาถึงครอบครัวชั้นต่ำ แต่พวกนี้ไม่คอยกำหนดขนาดครอบ
 ครัวมากเท่าคนชั้นสูง^{๓๓}

การย้ายถิ่น

Richard Scudder & C. Arnold Anderson พบว่า บุตรที่ย้ายถิ่นมี
 จำนวนร้อยละของการมีอาชีพสูงกว่าบิดามากกว่าบุตรที่อยู่ในถิ่นเดียวกับบิดา และ
 จำนวนบุตรที่อยู่ในถิ่นเดียวกับบิดา มีการเลื่อนฐานะลงมากกว่าเลื่อนขึ้นเมื่อเปรียบกับ
 บิดา และเช่นเดียวกับบุตรที่ย้ายถิ่นมีการเลื่อนฐานะขึ้นมากกว่าเลื่อนลงเมื่อเทียบกับ
 บิดา ร้อยละ ๒๐ ของบุตรที่อยู่ในถิ่นเดียวกับบิดามีฐานะสูงกว่าบิดา และร้อยละ ๓๓ มี
 ฐานะต่ำกว่า ส่วนบุตรที่ย้ายถิ่นมีร้อยละ ๓๕ ที่มีฐานะสูงกว่าบิดา และร้อยละ ๒๘

^{๓๑} Ibid., p. 241.

^{๓๒} Joseph A. Kahl, The American Class Structure, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1957), p. 205

^{๓๓} Ibid., p. 266.

มีฐานะต่ำกว่าบิดา บุตรที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดก็คือ บุตรที่อยู่แต่เดิมกับบิดา ซึ่งมี
 มีอาชีพทั้งในระดับสูง แต่ในพวกอาชีพที่ใช้กำลังกายบุตรที่อยู่แต่เดิมกับบิดาก็จะมี
 การเลื่อนฐานะต่ำลงมากกว่า ส่วนบุตรที่ย้ายถิ่นกลับมีฐานะสูงขึ้น^{๓๔} จากการศึกษา
 ของ Otto Amson ผู้ย้ายถิ่นมีจำนวนร้อยละ ๘๒ ของชนชั้นต่ำ ร้อยละ ๑๔ ของ
 ชนชั้นกลาง และร้อยละ ๔ ของพวกปฏิบัติงานวิชาชีพ ในช่วงอายุต่อมา มีจำนวนร้อย
 ละของชนชั้นต่ำ กลาง สูง ตามลำดับดังนี้ ๔๑, ๔๘ และ ๑๐ ภายหลังจากมา
 อีก มีจำนวนร้อยละของชนชั้นต่ำ กลาง สูง ดังนี้ ๔๐, ๓๕, ๒๕^{๓๕} แสดง
 ให้เห็นว่าผู้ที่ย้ายถิ่นเมื่อต้นชั้นต่ำมากแต่จะเลื่อนฐานะสูงขึ้นตามเวลาที่ผ่านไป
 Elbridge Sibley เขียนไว้ในประเทศสหรัฐอเมริกา การย้ายถิ่นเข้า
 ประเทศและภาวะเจริญพันธุ์ต่าง ๆ กันทำให้เกิดการเลื่อนฐานะทางสังคมชั้นของ
 บุคคลมากกว่าความก้าวหน้าทางวิชาการจะทำให้เกิดผลเช่นเดียวกันเสียอีก^{๓๖} จาก
 การศึกษาการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของ A.H. Richard พบว่า พวกที่ย้ายถิ่นเข้า
 มาในประเทศแคนาดาก็จะมีอาชีพสูงขึ้น ถึงแม้ว่าจะมาจากประเทศต่าง ๆ กัน มี
 อัตราของการเลื่อนชั้นอาชีพแตกต่างกันบ้าง โดยเฉพาะในอาชีพที่ไม่ใช้กำลังกาย
 และพวกแรงงานที่มีฝีมือสูง จะมีการเลื่อนฐานะทางอาชีพสูงขึ้นจากร้อยละ ๑๒ เป็น
 ๕๕ และร้อยละ ๘๒ เป็น ๒๔ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้ย้ายถิ่น พบว่า
 ร้อยละ ๙ บวกว่ามีมาตรฐานการครองชีพต่ำลง และร้อยละ ๑๔ คิดว่าตำแหน่งใน
 ชุมชนของตนลดลง^{๓๗}

^{๓๔} Richard Seudder & C. Arnold Anderson, "Migration and Vertical Occupational Mobility", American Sociological Review, 19:3 (1954), p. 331

^{๓๕} Sorokin, op. cit., p. 451.

^{๓๖} Melvin M. Tumin & Arnold S. Feldman, "Theory and Measurement of Occupational Mobility", American Sociological Review, 22 (1957), p. 28

^{๓๗} Anthony H. Richard, "Social Mobility of Immigrants in Canada", Population Studies, 18:1 (1964), pp. 53 - 69

การศึกษาเกี่ยวกับเขตเมืองหรือเขตที่เจริญแล้ว

จากการศึกษาในหลายประเทศ ขบวนการเกิดเมืองและการย้ายถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งในการเลื่อนฐานะทางสังคม^{๓๘} จากการศึกษาในเมืองโอคแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ๑๙๕๖ แสดงว่า ถ้าชีวิตเริ่มต้นของบุคคลอยู่ในเมืองใหญ่ หรือมีลักษณะเมืองมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้สถานะการของบุคคลนั้นสูงขึ้นเท่านั้น พวกที่เคยอยู่ในไรนาในตอนเริ่มแรกของชีวิตเพียงร้อยละ ๔๑ สามารถอยู่ในอาชีพที่ไม่ต้องใช้กำลังกาย และพวกที่เคยอยู่ในเมืองเล็ก ร้อยละ ๕๓ ที่มีอาชีพที่ไม่ต้องใช้กำลัง กาย ส่วนพวกที่เติบโตในเมืองใหญ่มีร้อยละ ๖๕ ที่มีอาชีพเดียวกันนั้น^{๓๙}

ปัจจัยด้านสังคม

ระดับการศึกษา ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการเลื่อนฐานะทางสังคมในสังคมอุตสาหกรรม^{๔๐} Warner และ Abegglen พยายามที่จะศึกษาเป็นวิธีต่างที่สำคัญที่สุดในการที่จะประสบความสำเร็จและไปสู่ตำแหน่งแห่งอำนาจและเกียรติยศ^{๔๑} คนที่อยู่ในชั้นสังคมสูงก็มักจะมีแนวโน้มที่จะได้รับการศึกษาสูง^{๔๒} J.R. Hall และ D.V. Glass ก็ศึกษาระดับการศึกษาต่อการเลื่อนฐานะทางสังคม แบ่งการศึกษาออกเป็น

^{๓๘} Lipset & Bendix, op.cit., p.204.

^{๓๙} Ibid., p. 205.

^{๔๐} Ibid., p. 227.

^{๔๑} Bernard Barber, Social Stratification, (New York: Harcourt, Brace & world Inc, 1957), p. 396

^{๔๒} Ibid., p. 395.

ระดับชั้นพบว่า ถ้าทั้งบิดาและบุตรต่างอยู่ในสถานะสูง บุตรจะเข้าเรียนสูงกว่าชั้น
 ประถมปีที่ ๒ เท่านั้น^{๕๓} จากการศึกษาในบริเวณเมืองคลีฟแลนด์ประเทศสหรัฐ
 อเมริกา ชีโให้เห็นว่า ชั้นสังคมของบิดามารดาเป็นสิ่งสำคัญในการที่ทำให้บุตรเข้า
 เรียนในชั้นมหาวิทยาลัย^{๕๔} ถึงแม้ว่าความสามารถส่วนตัวบุคคลจะมีความสำคัญต่อ
 การศึกษา แต่ชั้นสังคมของบิดามารดาก็มีความสำคัญอยู่มาก พบว่า เพียงร้อยละ
 ๒๕ ของบุตรคนอาชีพแรงงานไม่มีฝีมือ และร้อยละ ๔๐ ของบุตรคนอาชีพแรงงานที่
 มีฝีมือ จะมีแผนการเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัย^{๕๕} จากการศึกษาของกุนยวิจิชัยของ
 มหาวิทยาลัยมิชิแกน โดยการสุ่มตัวอย่างจากคนอเมริกัน ในปี ๑๙๕๒ ชีโให้เห็นว่า
 เพียงร้อยละ ๖ ของบุตรคนอาชีพที่ใช้กำลังกาย และร้อยละ ๓ ของบุตรคนอาชีพ
 กลีกรรมเท่านั้นที่เข้าเรียนมหาวิทยาลัย เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ ๒๕ ของบุตร
 คนในอาชีพที่ไม่ใช้กำลังกาย และร้อยละ ๖๔ ของบุตรคนในอาชีพที่ใช้กำลังกาย
 และบุตรคนกรรมร้อยละ ๔๐ ไม่ได้จบชั้นมัธยมปลาย ขณะที่เพียงร้อยละ ๓๐
 ของบุตรคนชั้นกลางเท่านั้นที่ไม่ได้จบชั้นมัธยมปลาย^{๕๖}

ความพอใจของบิดามารดาในอันที่จะเลือกระดับการศึกษาแก่บุตร

ลักษณะอาชีพของบิดามารดามีส่วนในการกำหนดผลการออกมาของบุตร จากการศึกษา
 ของ F.M.Martin and A.H.Halsey^{๕๗} เกี่ยวกับความต้องการส่งเสริมการ
 ศึกษาของบุตรของผู้ปกครองมักเรียนชั้นประถมในเขตตะวันออกเฉียงเหนือของเมือง

^{๕๓}D.V. Glass, op. cit., p. 298.

^{๕๔}Lipset & Bendix, op. cit., p. 231.

^{๕๕}Ibid., p. 231.

^{๕๖}Ibid., p. 98.

^{๕๗}D.V. Glass, op. cit., p. 162.

Hertford Shire พบว่า บิตามารคาที่มีอาชีพเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชั้นสูงกว่า ๔ ใน ๕ หรือร้อยละ ๒๔.๘ มีความคิดที่จะใหญ่ครของคนโลกก็ศึกษาจบถึงชั้นมัธยม ในกลุ่มอาชีพรองลงมาได้แก่ผู้ที่มีอาชีพช่างโต๊ะ สวกคนงานที่มีฝีมือ และคนงานไร่ ฝีมือ มีความคิดที่จะใหญ่ครของคนโลกก็ศึกษาถึงชั้นเด็วกันนี้ลดลงเป็นร้อยละ ๘๐.๐ ๕๐.๐ และ ๓๕.๓ ตามลำดับ ซึ่งในกลุ่มหลังนั้น ร้อยละ ๓๓.๘ ไม่ได้คิดถึงการ ศึกษาจนถึงชั้นมัธยมของบุตรเลย เทียบกับพวกคนงานมีฝีมือและผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชา ชีพ ซึ่งมีอัตราส่วนของผู้ที่ไม่ได้คิดเพียงร้อยละ ๒๒.๓ และ ๘.๘ ตามลำดับ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ลักษณะของอาชีพ อาชีพที่ยังมีลักษณะของการถ่ายทอดทางอาชีพกันอยู่ ทำ ให้มีผลกระทบกระเพื่อมการเลื่อนฐานะชั้นทางสังคม กล่าวคือ ในกลุ่มอาชีพชั้นสูง ชั้นเกรียฐมีอัตราการถ่ายทอดสูงชัน จำนวนร้อยละของผู้ที่เริ่มอาชีพพออาจยากจนลด ลงประมาณสองเท่า ขณะเดียวกันจำนวนร้อยละของผู้ที่เริ่มอาชีพพออย่างร่ำรวยมีสูงชัน สองเท่าในรุ่นต่อมา^{๔๔} ขณะเดียวกันการศึกษาก็อีกแห่งหนึ่งแสดงว่ากลุ่มอาชีพชั้นสูง กุจะมีความงมที่มากกว่าชั้นสูงและชั้นต่ำ สัดส่วนตงเด็กที่เกิดในชั้นกลางที่เลื่อนฐานะ ไปชั้นอื่น ๆ มีจำนวนน้อยกว่าการเลื่อนฐานะของเด็กที่มาจากชั้นสูงและชั้นต่ำ^{๔๕} จาก การศึกษาคนงานในบริษัท Krupp ของ Ehrenberg & Racine แสดงว่า บุตร ของคนที่อยู่ในชั้นสูงสุดร้อยละ ๕๐.๘ เจ้านั้นยังงอยู่ในชั้นของพ่อ และบุตรของคน ชั้นต่ำสุดมีเพียงร้อยละ ๑๘.๘ ขณะที่ลูกของคนชั้นกลางมีถึงร้อยละ ๘๐.๖^{๕๐} จากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า อาชีพที่มีเกียรติสูงหรือได้รับความนิยม จะมี

^{๔๔}Sorokin, op. cit., pp. 464 - 465.

^{๔๕}Ibid., p. 455.

^{๕๐}Ibid., p. 456.

การย้ายเข้าออกมาก และอาชีพที่มีเกียรติค่าหรือได้รับความนิยมน้อยจะไม่ขยายตัว^{๕๑}
 ในปี ค.ศ. ๑๙๕๖ จากการศึกษาของ Duncan เกี่ยวกับการเลื่อนฐานะทางสังคมขึ้น
 ไปสู่ผู้ปฏิบัติงานทางวิชาชีพหรือตำแหน่งทางเทคนิค ผู้ชำนาญงานพิเศษกันมาก จะ
 เกี่ยวกันกับการเลื่อนฐานะต่ำลงไปสู่คนงานหรือเกษตรกรน้อยมาก เมื่อเทียบกับใน
 ปี ค.ศ. ๑๙๕๒, ๑๙๔๖ และ ๑๙๓๒^{๕๒}

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับ
 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรของประเทศไทย ในส่วนที่เป็น
 การวิจัยในเขตชนบท ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
 วิทยาลัย เมื่อครั้งเป็นศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางประชากร มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบ
 ถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ซึ่งมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อการเลื่อน
 ฐานะทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือนชายในชนบท ผลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการ
 ศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ในโครงการอื่น ๆ ต่อไป และจำนำไปเปรียบเทียบกับการวิจัย
 ในเขตเมืองของสถาบันประชากรศาสตร์ หรือโครงการอื่น ๆ ด้วยได้ และอาจ
 เป็นฐานขั้นหนึ่งในการเปรียบเทียบกับผลการวิจัยลักษณะเดียวกันของประเทศต่าง ๆ
 ด้วย การศึกษาวิจัยนี้มีจุดมุ่งจะพิสูจน์สมมติฐานใด ๆ หึ่งสิ้น เป็นแต่จะมุ่งศึกษาถึง
 การเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพและการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนชายกับบิดาของหัวหน้า

^{๕๑} Barber, op. cit., p. 414.

^{๕๒} Otis Dudley Duncan, "The Trend of Occupational Mobility
 in the United States", American Journal of Sociology, 30 (1905)
 p. 498

ครีวเรือนชาย เพื่อดูความแตกต่างที่อาจจะเกิดขึ้น เพราะเวลาที่ต่างกันของช่วงอายุ นอกจากนั้นยังเปรียบเทียบหาความแตกต่างที่อาจเกิดขึ้นในสถานะทางอาชีพของหัวหน้าครีวเรือนเองในเวลาเมื่ออายุ ๒๕ ปี กับในเวลาที่ทำการศึกษา ความแตกต่างที่อาจจะเกิดขึ้นนี้เป็นไปในลักษณะใด หัวหน้าครีวเรือนชายจะมีสถานะอาชีพหรือระดับการศึกษาที่เหมือนกับบิดาหรือขึ้นไปในชั้นสูงที่สุดกว่า ลดลงสู่ระดับต่ำกว่า และในระหว่างช่วงอายุของเขาเองได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพบางหรือไม่ เปลี่ยนแปลงไปสู่ชั้นที่สูงกว่าหรือต่ำกว่าอย่างไร ความแตกต่างที่เกิดขึ้นอาจมีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเลือกรูปร่างทางสังคมของบุคคลหรือไม่ เช่น

ก. ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่การชายถึง

จ. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ระดับการศึกษาของหัวหน้าครีวเรือนชาย ระดับการศึกษาของบิดา

ทั้งนี้ จะได้อธิบายสรุปภูมิจากการสำรวจในส่วนที่เป็นเขตชนบทของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรของประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยคัดเลือกรวบรวมข้อมูลในเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกรูปร่างทางสังคม และลักษณะทางสายสังคม เศรษฐกิจและประชากร ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครีวเรือนชายที่อยู่ไม่เกิน ๖๐ ปี (ไม่ว่าขณะที่ทำการศึกษาจะมีสถานะภาพสมรส เป็นหม้าย หรือหย่าร้างก็ตาม)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาในเรื่องนี้ จะให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปของลักษณะอาชีพและการเลือกรูปร่างทางสังคมในชนบทไทย ความแตกต่างของการเลือกรูปร่างทางสังคมของหัวหน้าครีวเรือนชายกับบิดาที่มีอาชีพและระดับการศึกษาต่างกัน ปัจจัยสำคัญที่มีต่อการเลือกรูปร่างทางสังคมคืออะไร คือผู้ที่มีการเลือกรูปร่างทางสังคมจะมี

ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรศึกษาค้นคว้าอื่น ๆ อย่างไร คาดว่า
ผลจากการศึกษาดังนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาต่าง ๆ
ทางสังคมและเศรษฐกิจ และเป็นประโยชน์สำหรับการเฝ้าติดตามเปรียบเทียบในเรื่อง
นี้ ในการวิจัยในเขตเมืองหรือในโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มพูนความรู้
ในคำนี้ยิ่งขึ้น อีกทั้งอาจช่วยกำหนดนโยบายประชากรในอนาคต เช่น การจัด
บริการการศึกษาและการพัฒนาในด้านอื่น ๆ

วิธีการวิจัย

รวบรวมข้อมูลที่ไต่จากการสำรวจในเขตชนบทของโครงการวิจัยต่อเนื่อง
ระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรของประเทศไทย
ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นำเสนอในรูปแบบตารางส่วนรอยแสดงการเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคม โดยพิจารณา
จากลักษณะอาชีพ พร้อมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนฐานะทางสังคม
ด้วย เช่น การศึกษา จำนวนบุตร การย้ายถิ่น และความใกล้ชิด-ไกลชุมชน
เป็นต้น